

PRILOG OČUVANJU LIČKE KULTURNE BAŠTINE

Lička slovarica, Osnovna škola dr. Jure Turića, Gospić,
PŠ Lički Novi, izradili učenici od 1. do 4. razreda,
mentorice Ana Ivanetić i Ana Nikšić, 2018.

U Osnovnoj školi dr. Jure Turića u Gospiću nastala je, pod mentorstvom dviju učiteljica – Ane Nikšić i Ane Ivanetić (Područna škola Lički Novi) *Lička slovarica*. Potaknute natječajem *Slovarica moga kraja*, što su ga, u okviru međunarodnog Dana materinskog jezika 2017. godine, pokrenule Školska knjiga i Osnovna škola Augusta Šenoae u Zagrebu želeći istaknuti vrijednost slovarice kao predložka za prikupljanje znanja učenika o vlastitu kraju, vrijedne su se učiteljice sa svojim učenicima upustile u zanimljiv i hvalevrijedan nastavni projekt, nagrađen posebnom nagradom stručnog žirija na navedenom natječaju. Kako je jedan od zadataka škole očuvanje i njegovanje zavičajnosti i zavičajnog idioma, pri učenju čitanja i pisanja te upoznavanja zavičajnog svijeta, u prilog očuvanju ličkog zavičajnog identiteta ide izrada *Ličke slovarice*. Riječ je o obliku projektne nastave usmjerene na učenika u kojoj, sudjelujući u stvaranju, učenik i uči. Kao oblik didaktičko-metodičke potpore nastavi koji sadrži edukativnu komponentu, slovarica otvara pitanja kompetentnosti učitelja za zavičajnu nastavu, što pretpostavlja poznavanje šireg povijesnog i kulturološkog konteksta, otvarajući mogućnost usvajanja šire slike zavičaja polaznicima prvih razreda prizivanjem povijesnih sadržaja, zavičajnih lokaliteta, običaja, kako u vremenu današnjice tako i u kontekstu prošlosti.

Višestruko zahvalan projektни tip nastave s ciljem izrade slovarice pretpostavlja istraživački put prikupljanja niza podataka o širem zavičajnom kontekstu čime korelativni pristup nastavnim sadržajima dobiva na značenju. Osim što svojim ilustracijama služi učenju abecede, slovarica je odličan predložak pomoću kojega se može širiti znanje o zavičaju što je *Lička slovarica* i pokazala.

U povijesnom kontekstu, početnice od 20. stoljeća u Hrvatskoj tradicionalno imaju slovaricu (slogovnicu) kojoj i suvremena metodika daje zasluženo mjesto

u početnom čitanju i pisanju. To je ekonomično metodičko sredstvo dostupno svakom pojedinom učeniku. Sedamdesetih godina prošlog stoljeća Edo Vajnaht (1978.) afirmirao je rad sa slovaricom koji osigurava brže svladavanje početnog čitanja bez čije primjene nije moguće početnike *ekonomično i zorno* uvesti u svladavanje procesa glasovne analize i sinteze. Slovarica je postala nužno didaktičko sredstvo u nastavi omogućavajući individualiziranje rada učenika te napredovanje vlastitim tempom. Najčešće aktivnosti rada sa slovaricom su: slaganje i čitanje riječi u slagarici, slaganje riječi s prethodnom glasovnom analizom, čitanje riječi koje nastaju dodavanjem ili oduzimanjem slova, čitanje riječi koje nastaju zamjenjivanjem slova ili slogova, čitanjem riječi po sličnosti. Tek u drugoj polovici 20. stoljeća udžbenike prati i razredna slovarica koja je slikovna kao što je to i učenička. Ona je većeg formata, nalazimo je izloženu trajno u razredima i dio je nastavnog sata početnog čitanja i pisanja. Najčešće se koristi za grafičku obradu slova, uočavanje strukture slova kao i za glasovnu analizu i sintezu. Razredna slovarica kao i učenička sastoje se od likovnog i leksičkog dijela složenih abecednim redom: istaknuto slovo, likovni prikaz riječi koja počinje zadanim slovom te napisana riječ.

Naslovnica *Ličke slovarice* u znaku je prepoznatljiva crteža velebitske degenije kojim se otvara lički prostor sa širokim rasponom povijesnog, etnografskog, književnog i kulturološkog ličkog konteksta. Riječ je o velikim i malim formalnim slovima prema školskom pismu određenom *Hrvatskim pravopisom* iz 2013. godine. Slova su smještena u crtovlje, a likovni dio, koji su osmislili i nacrtali učenici, te riječi ili sintagme koje počinju zadanim slovom, tematiziraju lički zavičajni svijet sadašnjosti ili prošlosti. Navodimo ih redom:

Ante Starčević, biljac, cukrica, čanak, ćurak, dižva, dželadija, đikac, eroplan, furak, Gospić, Hajdučki kukovi, ilo, Jure Turić, Kosinj, lička kapa, Ljubičko brdo, Marta, Nikola Tesla, njira, opanak, Plitvička jezera, rečine, Samograd, škripavac, tratur, uštupak, velebitska degenija, zavižan, žaga.

Kriterij pri odabiru zavičajnih pojmova vezanih uz pojedino slovo raznolik je i kreće se u rasponu od onomastičkih (antroponimi, toponimi, ojkonomi), preko povijesnih, geografskih, gastronomskih do jezičnih idioma (egzotizmi, historizmi, arhaizmi) na ličkom štokavskom govoru kao i na standardnom hrvatskom jeziku. Izbor je zanimljiv te teži očuvanju i oživljavanju riječi i izraza ličkog štokavskog govora pri čemu, očekivano, pojedine riječi zahtijevaju tumačenja učitelja.

Likovna su riješena zanimljivi učenički crteži u boji koji nose sve značajke likovnih radova učenika nižih razreda osnovne škole. *Lička će slovarica* svakako doprinijeti podizanju kvalitete nastave hrvatskog jezika, pomoći prvašićima u uočavanju izgleda slova i pisanju u crtovlje, ali ih i motivirati za istraživanje zavičaja. Početna nastava jezika polazi od imanentne gramatike i vodi ka standardnom jeziku. Postupak učenja standardnog jezika razlikovanjem od nestandardnih idioma afirmiran je u metodičkoj literaturi. Slovarica je metodički artefakt koji se može i treba uključiti u nastavni proces opismenjavanja kao metodičko obogaćenje. Objavljena slovarica ujedno pokazuje pedagošku i metodičku spremnost učiteljica kao i njihovu ljubav prema zavičaju.

Spoznavanje i njegovanje zavičajnog identiteta iznimno je važno u odgojno-obrazovnom procesu. Zavičajna nastava otvara prostore spoznavanja zavičajnosti kroz kulturološki pristup afirmirajući unutarpredmetnu i međupredmetnu korelaciju i integraciju. U kontekstu europske integracije i uključivanja hrvatskog kulturnog, obrazovnog sustava u europski, pitanje zavičajnosti, pristup zavičajnim temama te očuvanje nacionalnog identiteta stavljeni su pred nove izazove. U tom je smislu hvalevrijedan projekt *Ličke slovarice* kao prilog očuvanju ličke kulturne baštine kroz obrazovni sustav.

Vesna Grahovac-Pražić
Sanja Vrcić-Mataija